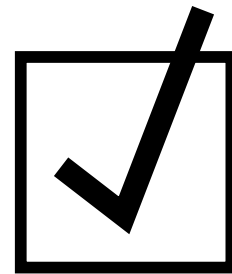


# UUENDA OMA ÕPPEMATERJALI!

Aktiivsete maailmakodanike kujundamine



# VAATA OMA ÕPPEMATERJAL ÜLE: KAS SEE AITAB KUJUNDADA AKTIIVSEID MAAILMAKODANIKKE?

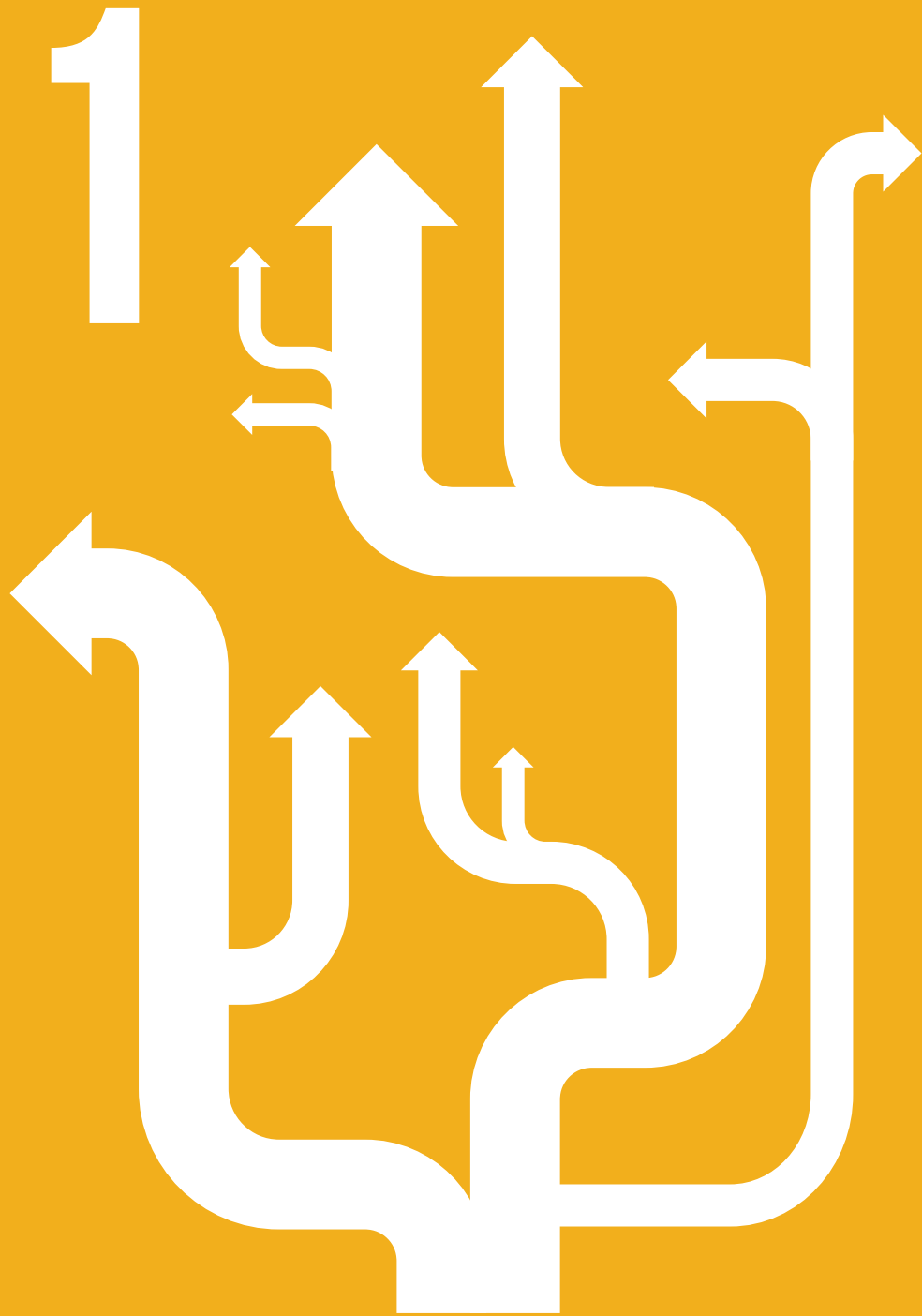
ÜRO kestliku arengu eesmärgid, eriti alaeesmärk 4.7, eeldavad kõikidelt liikmesriikidelt tegevusi, et 2030. aastaks omandaksid kõik õppurid teadmised ja oskused, mis on vajalikud kestliku arengu toetamiseks. Kestlik areng on läbiv teema nii põhikooli kui gümnaasiumi riiklikus õppekavas ja peegeldub ka Eesti Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035.

Sellega on maailmakodanike kasvatamine haridusliku eesmärgina nii rahvusvaheline kohustus kui ka mõistlik ja vajalik tegevus selleks, et luua eeldused kestlikuma ja õiglasema maailma edasiseks toimimiseks ([Maailmakodaniku pädevusmudel](#), 2022).

Maailmakodanikuks olemine tähendab kuuluvustunnet laiemasse kogukonda ja ühisesse inimkonda. Koolil on eriti oluline roll aktiivsete maailmakodanike kujundamisel. Sellega seotud rõhuasetused peaksid olema selgesti nähtavad nii kooli igapäevatöös kui ka töökorralduse kõigil tasanditel, sealhulgas õppematerjalides.

See kontrollnimekiri on mõeldud kõigile, kes koostavad koolidele õppematerjale. Selle abil on koostajal lihtne kontrollida, kas tema õppematerjal aitab kujundada aktiivseid maailmakodanikke.





## VALIKUTES PEITUB JÕUD

- Olen allikakriitiline** ja kontrollin hoolikalt edastatava teabe tõesust, täpsust ja asjakohasust. Veendun, et kasutatud allikad on usaldusväärsed ning õpetan seda ka õpilastele.
- Olen õppematerjali koostajana teadlik** oma lähtepunktidest. Veendun, et esitaksin asju eri vaatenurkadest.
- Pean meeles**, et õppematerjali koostamisel teen palju ja ka suure mõjuga valikuid, näiteks defineerin mõisteid ja valin teemasid, mida materjalis esile tõsta.
- Mõistan**, et õppematerjalis käsitletud teemad ja esitatud seisukohad võivad kasutajat isiklikult puudutada. Jälgin, et materjal ei rikuks kellegi inimväärikust ega diskrimineeriks kedagi.

## KAS ÕPPEMATERJALI ALUSEKS ON INIMÕIGUSED?

Inimõiguste austamine ja edendamine kuuluvad seaduse järgi kooli kohustuste hulka ning õppematerjal peab neid toetama.

Inimõigused on põhiõigused, mis kuuluvad kõigile inimestele. Need on määratletud rahvusvahelistes inimõigusi käsitlevates lepingutes, millega ka Eesti on liitunud. Inimõigustel põhineva lähenemisviisi keskmes on võrdõiguslikkuse ja inimväärikuse puutumatus idee. Inimõiguste eesmärk on tagada elamisväärses eluks vajalikud põhitingimused.

- Veendun**, et õppematerjal suurendaks õpilase teadmisi inimõigustest ning propageeriks inimõiguste ja laste õiguste igakülgset rakendamist koolis lugude, piltide ja mitmesuguste ülesannete abil.
- Veendun**, et õppematerjalis käsitletaks eri inimrühmade õigusi võrdselt.
- Veendun**, et õppematerjal pakuks võimalusi tegutseda inimõiguste edendamise vallas.



# 3



## KAS MATERJAL PROPAGEERIB DISKRIMINEERIMISEST HOIDUMIST JA VÕRDÕIGUSLIKKUST?

Õppematerjal peaks toetama ja edendama diskrimineerimisest hoidumist ning võrdõiguslikkust. Samuti peaks see austama koolikogukonna liikmete mitmekesisust ja innustama lugupidavat suhtlemist.

Diskrimineerimisest hoidumine ja võrdõiguslikkus saavad reaalsuseks ainult siis, kui neid rakendatakse koolis aktiivselt igasuguses suhtluses ja kõigis tegevustes. (Näiteks Soomes peavad koolid diskrimineerimisvastase seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel edendama diskrimineerimisest hoidumist ja võrdõiguslikkust ning koostama koolipõhise kava.)

- Hoolitsen selle eest**, et õppematerjalis võetaks arvesse koolikogukonna liikmete mitmekesisust selle kõigis vormides, et ükski kogukonnaliige ei jääks nähtamatuks. Edendan igapidi seda, et õppematerjalis kasutatavad tekstid, pildid, näited ja ülesanded soosiks mitmekesisust.
- Olen teadlik** ühiskonna kirjutamata reeglitest, st sotsiaalsetest normidest. Toon välja stereotüüpe ja proovin neid lõhkuda, tutvustades erisuguseid inimesi. Tagan, et õppematerjal ei kinnistaks stereotüüpe ega tutvustaks üksikuid inimesi või inimrühmi eelarvamuslikul viisil.



# 3

(jätkub)

- Pööran** tähelepanu sellele, kuidas kujutan inimest, kes on haavatavas olukorras või keda ohustab diskrimineerimine. Kujutan iga inimest lugupidaval viisil, ilma et kirjeldaksin tema hädasid tegelikust hullemana või muudaksin ta passiivseks tegevusobjektiks. Kujutan inimest tema enda elu ja ühiskonna aktiivse osalejana. Annan talle võimalusi näidata end oma eri identiteetide ja rollide kaudu.
- Edendan** soolist võrdõiguslikkust, tagades, et materjal ei kinnistaks eelarvamuslikke arusaamu sugudest ja soospetsiifilistest väljenditest. Kasutan mitmesuguseid näiteid, mis kajastavad positiivselt sugude mitmekesisust.
- Kui räägin** rahvuste ja kultuuride suhetest, ei kujuta ma Eestit, Euroopat või läänemaailma ei otseselt ega kaudselt teistest erilisema või parema kohana.
- Ma ei liigita** õppematerjalis käsitletud isikuid rassi alusel. Väldin eeldusi, stereotüüpe ja eelarvamusi inimese nahavärvi, etnilise kuuluvuse vms tõttu.
- Teen** õppematerjaliga seoses teadlikke valikud keelekasutuse suhtes. Võtan arvesse õpilaste keelelist mitmekesisust, erinevaid keelelisi võimalusi ja õpilaste tausta. Toon esile erinevaid keeli, mida lapsed ja noored valdavad, ja suunan neid oma oskusi õppimiseks kasutama.

## Näpunäited

1. Loe õppematerjali eri rollide esindajate pilgu läbi. Kuidas mõjub õppematerjal näiteks valgenahalisele heteroseksuaalsele mehele, eakale roma naisele või transsoolisele noorele?
2. Kui kasutad teksti või pilte, et rääkida sulle tundmatust kultuurist, siis mõtle järgmistele küsimustele.
  - Milline on sinu isiklik suhe selle riigi või rahvaga, kelle elust see õppematerjal räägib?
  - Kas tekst põhineb kogemustel, minu enda kujutusvõimel või üldistel seisukohtadel selle kohta, milline on elu selles kohas?
  - Kas kultuuri esindajate arvamust on õppematerjali koostamisel kuulda võetud? Kas neile on antud võimalus seda kommenteerida?
  - Kelle vaatenurgast on asju kujutatud?
  - Kes on aktiivsed osapooled ja keda kujutatakse passiivsena, justkui nende elusündmused oleksid teiste tegude tulemus?
  - Millises valguses näitab õppematerjal inimesi, nende elu ja kodumaad?

## KAS PROPAGEERID KESTLIKKU ELUVIISI?

Koolil on kestliku tuleviku seisukohalt ülioluline roll. Jätksuutlikkus ei ole üks konkreetne teema, mida õpetada. Seda tuleks järjepidevalt lõimida kõigisse kooli tegevustesse ja kogu õppetöösse.

Kestlikkuse juurutamiseks tuleb arvesse võtta selle sotsiaalsed, majanduslikku, kultuurilist ja ökoloogilist mõõdet ning nendevahelisi seoseid.

- Aitan** õpilasel mõista ülemaailmseid nähtusi, näiteks kliimamuutusi ja elurikkuse kadu, ja nende ilminguid elus, eri kogukondades ja ühiskonnas.
- Esitan** mitmesuguseid vaatenurki, et ülemaailmset nähtust saaks sügavuti ja mitmekülgsest õppida. Innustan õpilast leidma seoseid eri õppeainete vahel.
- Tagan**, et õppematerjalid käsitletakse Maa taluvuspiire ja kliimamuutusi. Innustan õpilast omaks võtma kestlikku eluviisi ja vaatama tarbimisele orienteeritud majandussüsteemi kriitilise pilguga.



# 4

(jätkub)

- Toetan** oma seisukohtadega ökosotsiaalset haridust, mis aitab õpilasel mõista inimese sõltuvust tervest keskkonnast, ja edendan heaolu maakera võimaluste piires, austades samal ajal looduse mitmekesisust.
- Käsitlen** ülemaailmseid probleeme nii, et keskendun lahendustele, mitte ei õhuta hirmu ega ähvardusi.
- Käsitlen** ülemaailmseid probleeme, sealhulgas konflikte ja erimeelsusi, viisil, mis propageerib rahu ja inimõigusi. Rahumeelne koeksisteerimine on kestlikkuse juurutamise eeltingimus.

## Tegevuskava aastani 2030: kestliku arengu eesmärgid





# 5



## KAS ME KASVATAME AKTIIVSEID KODANIKKE?

Maailm muutub meie tegevuse tõttu pidevalt ja see peaks kajastuma ka õppematerjalis. Õppematerjal peaks toetama õpilase arengut aktiivseks maailmakodanikuks saamise ja kestliku tuleviku loomise teekonnal.

On oluline, et õpilane mõistaks, et ta on maailmakodanik ja ühiskonnaliige, õpiks koolis sotsiaalse mõjutamise oskusi ning saaks kogemusi selle kohta, kuidas neid oskusi päriselu olukordades kasutada.

- Ma ei lihtsusta** keerukaid probleeme ülemäära, vaid pigem julgustan õpilast aktiivselt teavet juurde otsima ja kriitiliselt mõtlema.
- Eri vaatenurgad** on osa demokraatiast ja neid tuleks käsitleda ka hariduses. Tutvustan erisuguseid poliitilisi eesmärgi ja mõtteid nende taga.
- Julgustan** õpilast osalema aktiivses ja lugupidavas dialoogis ning võtma vastutust sõnavabaduse piires. Ütlen selgelt välja, et sõnavabadus ei õigusta diskrimineerimist, laimamist ega vägivalda ohutamist.
- Toon esile** mitmesuguseid osalemis- ning mõjutamisvorme, mis on võimalikud tänu esindusdemokraatiale ja kodanikuühiskonnale.
- Innustan** õpilast arendama nii loovust kui ka mõtlemis- ja probleemide lahendamise oskust, et luua parem ühiskond.

# MIS SÕNUMIT KANNAVAD MINU ÕPPEMATERJALI PILDID?

Pildid ja visuaalsed sõnumid mõjutavad meie maailmavaateid, arvamusi, hoiakuid ja uskumusi.

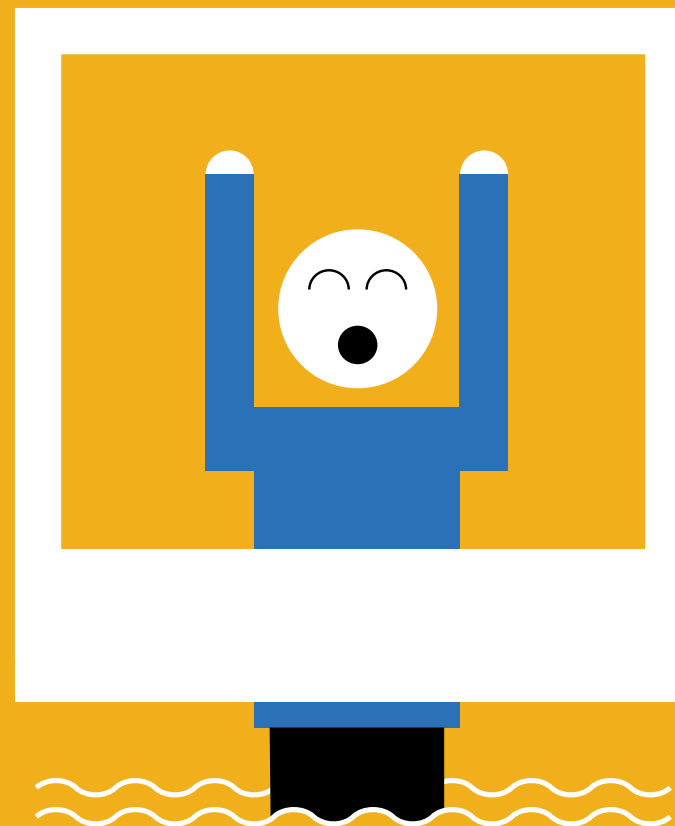
Need on ka väga meeldejäädavad. Samas võivad pildid edendada õppimist ja kriitilist mõtlemist.

Pildid kannavad alati palju eri tähendusi. Koos tekstiga on need sageli võimas teabeallikas. Pildi valik ei ole seega kunagi tähtsusetu. Seetõttu on oluline läbi mõelda, mis tüüpi pilte õppematerjalis kasutada ja kuidas seda teha.

- Olen teadlik** sellest, millist teavet valitud pilt sisaldab ja millist mitte. Jälgin, et tekst ja pildiallkiri toetaksid pildi mõistmist ning tõlgendamist.
- Veendun**, et õppematerjalis kasutatavad pildid oleksid piisavalt mitmekülgsed ega tugevdaks stereotüüpset vaadet inimestest või konkreetsest teemast (kultuur, manner, sündmused või olukorrad).
- Veendun**, et inimesi on pildidel kujutatud väärilt ja mitmekesisust austades ning et nende kohta on lisatud piisavalt teavet (nimed, pildistamiskoht, teave fotograafi kohta).



# 6



# 6

(jätkub)

- Pööran erilist tähelepanu** piltidele, millel on kujutatud vähemusi ja diskrimineerimisoshus olevaid inimrühmi, ning veendun, et pildid kujutaksid neid aktiivsete osalejatena nende endi elus.
- Olen teadlik** piltidel olevatest sümbolitest ja nende tõlgendamise võimalustest.

## Näpunäited

Kust ma pilte leian? Organisatsioonid jagavad hea meelega oma pilte õppematerjali loojatega. Küsi julgelt!

Samuti saad pilte hankida rahvusvahelistest pildipankadest, näiteks:

- [www.unmultimedia.org/photo/](http://www.unmultimedia.org/photo/)
- [www.unicef.org/photography/](http://www.unicef.org/photography/)
- [www.unhcr.org/media-centre.html](http://www.unhcr.org/media-centre.html)





**GLOBAALIKASVATUS**



**MAAILMAHARIDUSE  
ÕPIRINGID**



**ESTDEV**

**Selle kontrollnimekirja koostamisel osalesid järgmised Soome kodanikuühiskonna organisatsioonid Soome maailmahariduse võrgustikust:**

Amnesty International, Pro Ethical Trade Finland, The Finnish League for Human Rights, Fingo, Friends of the Earth Finland, Finnish Youth Cooperation Allianssi, Noorteakadeemia, arenduskeskus Opinkirjo, Plan International Finland, Rahuhariduse Instituut, Seta, Felm, Soome Punane Rist, Unicef Soome, UNA Soome, Taksvärkki ja WWF Soome. Taksvärkki, and WWF Finland.

Õppematerjal tõlgiti ja kohandati MTÜ Mondo projektidest „Maailmaharidus lasteaiast gümnaasiumini; Eesti panus kestliku arengu eesmärkidesse”, mida toetab ESTDEV – Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus, ja „Global Education Teachers Club”, mida toetab Euroopa Liit Erasmus+ programmist.